Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 230 (10.907). Львів, неділя 17. жовтня 1926 Pocztowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік XLIV

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 8 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до адміністрації.

Ціна одного примірника 20 сот.

Прем. Пілсудський виголосить експозе в соймі?

Стане, чи не стане перед соймом? — Над чим радитиме Рада міністрів? — В справі позички в Америці.

Варшава, 15. жовтня 1926.

В нинішних газетах появилися вістки про те, що прем. Пілсудський виголосить на першому засіданні сойму велику політичну промову. Досі думали, що з експозе нового уряду виступить віцепрем. Бартель. „Дзєнь Польскі" подає, що на чаю в Бельведері Пілсудський дав до пізнання присутнім міністрам, що він сам стане перед соймом в характері шефа уряду і виголосить промову не тільки до послів, але також до цілого народу. В останній хвилі цю вістку дементують в тому змислі, що Пілсудський не має зовсім охоти ставати перед народнім представництвом з експозе.

В найближчому тижні відбудеться в середу засідання Ради міністрів. Після того засідання Рада не буде сходитися принайменше до кінця місяця. На дневному порядку цього засідання є справа новелі до емеритального закону і проєкт закону пресового, що має вийти шляхом декрету президента держави. Крім цього мають бути розглянені ріжні персональні зміни в ділянці державної адміністрації.

Вчора відбулася конференція між мін. скарбу Чеховичем і американським послом Стетсоном, якої темою була більша позичка Польщі в Америці і справа рапорту проф. Кеммерера. Цю конференцію уважають за початок переговорів у справі позички. Скарбові круги уважають вислід учорашніх нарад корисним для Польщі.

Personalia.

Віцепрем. Бартель виїхав на відпустку. — Щоденник „A.B.C." заперечує вістки про намір мін. промислу й торговлі Квятковського уступити. — Люблинським воєводою по Москалевськім, по інформаціям „Глосу Правди", має стати Ремішевський, який у днях травневого перевороту обняв воєвідство в Лодзі.

Наради райхстаґу під охороною поліції.

Закон про відшкодування принятий.

Берлін, 15. жовтня 1926.

У пильнованім скріпленими відділами поліції пруськім соймі почалася нині дискусія над третім читанням закона про відшкодування для Гогенцолернів. Міністр фінансів заневняв, що кожен республиканський уряд умітиме перешкодити реституції монархізму. Опісля приступлено до голосування. Не зважаючи на протести комуністів, принято в третьому читанні § 1. і 2. закона про відшкодування. Соціялісти здержалися від голосування. При голосуванні над цілим законом було 258 голосів за, 27 проти, 60 послів здержалося від голосування. Перед оконечним голосуванням комуністи поставили нагле внесення, щоби палата ухвалила, що закон переформовано зі знасилуванням регуляміну нарад і здавленням свободи слова комуністів на приказ Гогенцолернів. Внесення це відкинено. Це викликало нагальні сцени серед комуністів. Коли ж таки голосування відбулося, комуністи приняли його великим галасом і проклонами б. династії. Перед столом президента прийшло до завзятої бійки між соціялістами і націоналістами. Комуніст Бік розкинув акти, пос. Каспар схопив президентів дзвінок і дзвонив ним зі свого місця. На поміч комун. послам прибігли гості-комуністи з галерії. Предс. виключив 4 послів.

Засідання Ліґи Націй в Берліні.

Париж, 15. жовтня 1926.

„Пті Парізієн" повідомляє, що Рада Ліґи Націй збереться в березні 1927 року у Берліні.

Димісія австрійського уряду.

Відень, 15. жовтня 1926.

Австрійський уряд д-ра Рамека постановив податися до димісії, тому що не міг сповнити домагань урядовців про підвишку їх платень. Канцл. д-р Рамек на основі § 74. конституції просив президента Нац. Ради скликати Раду на день 19-го жовтня.

Димісія уряду Бетлена не принята.

Будапешт, 15. жовтня 1926.

Регент Мадярщини Горті не приняв димісії кабінету Бетлена.

Радіч бажає працювати з урядом.

Білгород, 15. жовтня 1926.

Степан Радіч вислав до премієра телеграму, що готов дальше співпрацювати з урядом. Рівночасно повідомляє премієра, що вертає до Білгороду. Політичне положення наслідком того поліпшилося

Асквіт уступив із проводу ліберальної партії.

Льондон, 15. жовтня 1926.

Льорд Асквіт уступив із проводу ліберальної партії. То було—як пишуть усі часописи—несподіванкою для всіх членів ліберальної партії. Серед наслідників Асквіта передовсім називають Льойда Джорджа. „Дейли Грефік" висловлює погляд, що уступлення Асквіта з проводу пояснюється зростаючими в ліберальній партії впливами Льойда Джорджа.

Перед процесом Шварцбарта.

Париж, 14. жовтня 1926.

Психіятрична експертиза Шварцбарта стверджує м. ин., що він є людиною нагального темпераменту, але не має ніяких нервових забурень. Він виясняє цілу справу убийства якнайточніше і найдокладніше, а це є найкращим доказом, що він свій чин обдумав і приготовив з найменшими подробицями і виконав з премедитацією. Таким чином Шварцбарт є вповні відповідальний перед правом за свій вчинок.

Біржа.

Гроші.

На девізовій біржі таксували доляра в готівці і чеки на Ню-Йорк 9·02, 9·04. Курси Банку Польського і варшавської офіц. біржі без зміни. У приватних оборотах курс доляра 9·05—9·06.

Свято відродження.

Львів, 16. жовтня 1926.

Завтра Львів, осередок західноукраїнських земель, обходить велике свято, свято економічного відродження, свято самодопомоги й самодіяльности, свято громадянського співділання, свято кооперації.

Перед нами святковий популярний плякат, виданий з того приводу. На ньому пластично представлений світ старий, роздрібний світ, безпорадности, визиску, занепаду, господарської залежности і нужди — та світ новий, суцільний, світ солідарности, самовистарчальности, господарської й культурної свідомости і добробуту. В кількох наглядних, реалістично до подробиць вірних картинах зясовано вегетацію нашої „старовини": тут жидівський торговець горі дном перевертає змістовність поганенького селянського воза, шукаючи за предметом дешевенького купна; там згінник видирає селянинові безрогу. То знову селянка днями вистоює з кусником полотна, витрачаючи даремне дорогий час, а біля неї байдужо й зневажливо проходять елєгантні пані, які живуть у достатках не працюючи. А те село, в якому має відпочити втомлене серце, теж представляється сумно й нуждено. З одного боку старенька, деревляна церковця з поломаним хрестом і розвалена школа, а по противному боці величавий мурований костьол. Біля церкви розперлася широко неохлюйна жидівська корчма, яка проковтує селянську кервавицю. Ось так в найзагальніших рисах представляється старий світ. Над новим, суцільно-самовистарчальним світом сонце розсипає своє золоте проміння. Селянин, себ-то символ української творчо-працюючої нації, сам дає собі раду. На першому пляні знімається кооперативна каса і сільсько-господарська кооператива, а в далі пишно мріють бані величавої мурованої церкви. Всі попередні признаки чужого культурного й господарського гнету зникли, пропали, розвіялися.

Два світи: перший із забитим, затурканим селянином, над яким панує, якого визискує кожний зайда; — другий, в якому той селянин є сам господарем своєї землі і власником усіх здобутків своєї праці. Два світи: один дійсний, реальний, світ недавньої минувшини і сучасности, а другий світ уявний, світ будуччини. До того світу має нас привести кооперація, дружна, добровільна співпраця всього народу над своєю освітою, над своїм економічним подвигненням, над зростом, розбудовою і поширенням духової і матеріяльної культури та добробуту.

Два світи, — два противенства. Деж ми находимося, в якій стадії розвитку, в якому світі? Ми лише що з трудностями відриваємося від „пересудів" старого світа і робимо перші кроки, самостійні і певні, в напрямі нового.

Людська натура є консервативна. Особливо старі люде схильні представляти старовину в рожевому світлі, а з презирством, байдужістю або й іронією дивитися на всякі новаторські почини. Старі селяне ще й досі оповідають, що за панщини було краще. І за панщини і пізніше. Краще є все тоді, коли людина була молодою вповні сил, коли вона була активним учасником життя, а поганіше, коли знеможена людина, стара й підтоптана, пасивно відноситься до життєвих манифестацій і живе вже лише споминами.

Життя нашого народу визначається постійним поступом, за винятком тих — коротших чи довших — епізодів, коли нещастя внаслідок невдачі заваготить над нами. Одначе навіть серед найбільшого лихоліття кожна жива істота шукає виходу. Інстинкт самозбереження, а тим більше зростаюча свідомість пробує найти шлях до покращання своєї долі.

В старовину було ліпше! — кажуть старі люде.

А чи треба пригадувати ті часи, коли наше селянство майже поголовно вмирало господарсько в страшних лихварських руках? Ліцитації були на денному порядку. Павуки-лихварі обмотували селянську масу, не лише витискаючи з неї останні животні соки, але просто задавлюючи на смерть свої жертви. Довший час ми були безсильні. Темні, непорадні, без інтеліґенції, яка постоялаб за народом, яка найшлаб раду на це велике, просто живливе лихо. Але згодом, скоро тільки ряди нашої народницької інтеліґенції почали збільшуватися, кинено клич рятунку задовженого селянства при допомозі власних кредитових товариств. Ріжним жидівським, лихварським „баночкам" наша народницька інтеліґенція протиставить власні кредитові установи з метою видобути задовжене селянство з лихварських лабет. І так в р. 1894 повстає в Перемишлі (осідку д-ра Т. Кормоша) кред. тов. „Віра", в тому самому році (два місяці пізніше) виростає в Стрию (осідку пок. д-ра Евг. Олесницького) „Задаткова Каса", в р. 1895 основується у Львові (осідку д-ра К. Левицького) асекураційне, а опісля й кредитове тов. „Дністер". Ці товариства дешевого кредиту є родоначальниками величезної сітки кредит. кооператив, які перед війною обхопили були всю країну, несучи поміч селянству. Зайвим було би сьогодні давати біланс праці і здобутків тих кооператив. А прецінь і тоді були люде, що не вірили в можливість поборення густої лихварської сітки. А прецінь досягнення кред. кооператив були величаві. Клич самооборони, кинений в маси, найшов був живий відгомін.

Правда, війна й девальвація привели більшість тих кооператив до ліквідації, одначе віра у власні сили почала проявляти в иншій галузі, в галузі споживчої, а опісля й сільсько-господарської кооперації при одночасному відновлюванні розгорощеної кредитової кооперації. І тут найшлися — зовсім природно — недовірки. Але вже невеличка доба кількох літ засвідчила, що клич господарської самооборони впав на родючий ґрунт. Коли перед війною вся наша кооперація (згуртована в Українському Рев. Союзі [около 600] і москвофільському [89]) висловлювалася числом кругло 700 кооператив, то тепер вона досягає числа 2.000 (на 1. жовтня 1926 — 1940) з около 150.000 членів. Обмежуємося цим одним порівнанням з огляду на те, що в літніх місяцях в нас були подані вичерпуючі цифри щодо зросту кооперації, розпорядимих фондів і їх руху та обороту. Годиться додати тільки одно: Власні фонди (білянсові) кооператив

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане Редакція не відповідає.

вані учительки перенесено на протязі року на найгірші посади, а опісля в инші пона віти, хоч вони про цілу подію самі довгий час мовчали. Та накінець урвалося вухо, бо деякі виднїші Полянки зі Збаража, бачучи скандальне поведення інспектора з учительками, віднеслися на нього з жалобою до кураторії, котра сейчас перевела слідство через візитатора Камінського на місці в Збаражі, а відтак у Львові і з кінцем м. р. суспендувала Гавліцького, а справу саму віддала прокуратории і в цей спосіб Гавліцький дістався перед суд. Розправа виказала багато драстичних моментів з інспекторської діяльности обвинуваченого (сам він вдівець і відповідав з вільної стопи) яких не можна оголошувати з огляду на публичну мораль і таємність розправи. Трибунал по промовах прокуратора, заступників пошкодованих і оборонця увільнив обвинуваченого від злочину намiреного знасилування з § 8 і 125 з. к., а засудив його тільки за переступство грубого нарушення публичної моральности з § 516 з. к. на кару двомісячного арешту з завішенням кари на один рік; проти цього вироку зголосив прокуратор з місця зажалення неважности. Цілий процес кинув дуже понуре світло на поведінку деяких повітових шкільних інспекторів, яких на kresach є чимало і длятого шкільна влада і прокуратура повинні поступати в подібних випадках безпощадно і ширителів гнилі віддавати під суд.

Всячина.

Шкідливість сонних марев. Один італійський лікар доказує у фаховім журналі, що дуже важким чинником для здоровля є сон без сонних марев. Сонні марева є хоробливим явищем; здорові люде бачать їх коротко і рідко. Причиною сонних марев є в першій мірі погане травлення; 90 проц. снів родиться у шлунку. Люде, що йдуть до ліжка з повним шлунком, мають часті сни, здебільша неприємні. Тому головно старші повинні вистерігатись важких і численних страв перед спанням. Випадки смерти в ліжку пояснюються часто надто доброю вечерою; повний шлунок натискає на серце і спричинює його параліж. Також усі нервові повинні би їсти вечеру из дві-три години перед спанням. Причиною сонних марев можуть бути ще й зовнішні шуми, зміна температури, невигідне ліжко або невигідна позиція. Ті, що сплять на лівім боці, а не мають зовсім здорового серця, повинні би навчитися спати на правім.

З Пенсійного Інституту.

В числі 7925 львівського часопису „Gazeta Poranna" з дня 9. жовтня 1926 р. на стр. 5, шпальта 4. появилося „Sprostowanie" Дирекції Товариства взаїмних обезпечень „Дністер" у Львові, в якім між иншими находяться слідуючі два уступи:

„Nieprawdą jest, jakoby Towarzystwo „Dnister" wypłacało dzieciom po śp. Teodorze Buczmie szczupłą pensję, natomiast prawdą jest, że Towarzystwo „Dnister" nie wypłaca żadnych pensyj emerytalnych, a czyni to z własnych funduszów Pensyjny Instytut Ukraińskich Prywatnych Urzędników.

Nieprawdą jest, jakoby Dyrekcja Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń „Dnister" śp. Teodorowi Buczmie, kiedy on zachorował, zredukowała lata wojenne, nie wliczając ich do emerytury, natomiast prawdą jest, że Dyrekcja Towarzystwa „Dnister" śp. Teodorowi Buczmie nie redukowała żadnych lat i prawdą jest, że emeryturę po nim wyznaczał Pensyjny Instytut Ukraińskich Pryw. Urzędników, a nie Towarzystwo „Dnister".

В імя правди, в інтересі Інституту і обезпечених в нім членів приневолена Старшина „Пенсійного Інституту Українських Приватних Службовиків" у Львові подати на отсім місци до відома українського громадянства в звязи з вище цитованими уступами „Спростовання" слідуюче виясненння:

1) Ярослава, Михайлина Бучма, учениця 8. класи шкіл вселюдних і Евген, Теодор Бучма, ученик 2. класи гімн., діти по бувшім довголітнім службовику „Дністра", бл. п. Теодорі Бучма, учасникові світової війни і визвольної боротьби українського народа, який помер наслідком набутої у війні чахотки дня 18.XI. 1925 р. в „Закладі для невилічимо хорих" при вул. Більських в 47. році життя, побирають разом зол. 33·35 місячно, як причинок на виховання. Таку, а не иншу квоту причинку устaлила для тих дітий Рентова Комісія Пенсійного Інституту (в якій засідає також, як її член п. Ярослав Колтунюк, заст. дир. Т-ва „Дністер") на основі дат і квот поданих Пенсійному Інститутові Товариством „Дністер" письмом з дня 6. жовтня 1925 р. ч. 217/През. За ці дати й квоти, подані для цілий виміру емеритури, а тим самим і за висоту причинку для дітей поносить цілковиту відвічальність до сеї пори виключно Товариство „Дністер". Пенсійний Інститут відповідає в цьому випадкові лише за точне примінення приписів пенсійного закона і статуту Інституту до рахункового обчислення рент і причинків на підставі дат і квот поданих Товариством Дністер", які то дати і квоти рішають одиноко про висоту ренти і причинку.

2) Після дат і квот, поданих у вище згаданім письмі Товариства „Дністер" до Інституту вчислила Дирекція Товариства „Дністер" бл. п. Теодорові Бучмі в часі його хороби для цілий виміру ренти для него 14 літ і 2 місяці до його літ служби, почисляемих до емеритури. Натомісць при поданню дат до обчислення висоти капіталів премійної резерви для всіх службовиків „Дністра", зладженого з днем 26-го червня 1924 подала та сама Дирекція „Дністра" для бл. п. Теодора Бучми, як „час належання" 19 літ служби, які то літа зачислено тоді бл. п. Теодорові Бучмі на рахунок прав набутих ним до емеритури. З нагоди виміру ренти дня 7. жовтня 1925 р., отже 16 місяців пізніше, подала проте Дирекція Товариства „Дністер" о 4 роки і 10 місяців менче, що вплинуло на обниження висоти ренти.

3) Пенсійний Інститут ніколи не посідав і дотепер не має жадних власних фондів на виплату пенсійних свідчень для службовиків „Дністра". Натомісць Товариство „Дністер" виплачувало й виплачує дотепер певні квоти зі своїх фондів кожного місяця Пенсійному Інститутові на виплати плинних пенсійних свідчень для бувших службовиків „Дністра" і по них управнених, а Пенсійний Інститут лише ті, а не инші квоти виплачує пенсіоністам „Дністра", як посередник у виплаті, без жадної впрочім винагороди за ці маніпуляційні чинности. Такий спосіб виплат примінений дотепер і до виплати причинків для дітей по бл. п. Бучмі.

На основі поданих тут фактів, зафіксованих по провірці актів Пенсійного Інституту в справі поружених у вище цитованих уступах „Спростовання" в „Газеті Поранній" стверджується, що всякі инші заяви і інформації відносно наведених тут дат, квот, фондів і способу переводження виплат подавані Дирекцією Т-ва „Дністер" чи иншими особами, є незгідні з фактичним станом і тому не відповідають правді.

Цю заяву подається до відома загалу на основі рішення Старшини Пенсійного Інституту з дня 12. жовтня 19.6.

Львів, дня 14. жовтня 1926.

Василь Цмайло Кульчицький,
голова Пенсійного Інституту.
753 1—1

ОПОВІСТКИ.

Українське Кооперативне Свято у Львові відбудеться в неділю дня 17. жовтня 1926 р. Програма I. на Майдані Сокола-Батька 1) Відкриття свята, 2) Привітання Свята відпоручниками кооперативних і національних установ, 3) Вправи вільноруч (масові) „Соколів, 4) Руханкові вправи „Луговиків" топірцями і „Луговичок" хустинами, 5) Змагання в копаному мячі сільських сокільських дружин: „Сокіл-Бірка" і „Сокіл-Річечани", 6) Ритмічні вправи львівських „Луговичок", 7) Змагання в перетяганню линвою сокільських дружин, 8) Вільноручні руханкові вправи „Луговиків" і „Луговичок", 9) Вправи списами „Сокіл-Бібрка". — Вправи „Лугів" і „Соколів" при звуках селянських орхестр з Винник, Лисинич, Миклашова і ин. сіл. Початок точно в год. 11. рано. Вступ вільний. — II. В салі „Муз. Тов-а ім. Лисенка" (Шашкевича 5) 1) Стеценко: „Єднаймося" — кантата на міш. хор з фортепяном виконає міш. хор „Львів. Бояна". 2) Реферат дир. Ол. Ковалевського з Луцька: „Єдність української кооперації", 3) Реферат Голови Ради РСУК інж. Юл. Павликовського: „Проблеми української кооперації", 4) Стеценко: „Усе жило, усе цвіло" — міш. хор „Львів. Бояна". Початок точно в год. 7. вечером. Вступ на салю за безплатними білєтами, які можна дістати в бюрі Ревізійного Союза Українських Кооператив (Словацького 14. III.), а в день Свята від год. 5. поп. при касі. — Добровільні датки на фонд кооперативної пропаганди приймаємо з подякою. — На випадок постійної непогоди відбудеться тільки друга частина програми. — *Ревізійний Союз Українських Кооператив.*

Український Наддніпрянський хор під управою Петра Єсеєвського у складі 30 осіб виступає:
Субота 16.X. Ходорів.
Неділя 17.X. Галич.
Понеділок 18.X. Станиславів.
Вівторок 19.X. Станиславів. 719 8-?

Замісць квітів на домовину бл. п. В. Гнатюка зложили Осип і Ольга Роздольські 10 зол. на Рідну Школу. Вп. Жертводавцям щиро дякує Головна Управа „Рідної Школи".

Комітет для ошанування памяти 10-літніх роковин смерти Івана Франка комунікує: 1) Комітет звертається отсим до всіх філій і читалень Т-ва „Просвіта", як також до кооператив і складів „Народньої Торговлі" і Повітових Комітетів прислати негайно гроші за продані наліпки і за вибір творів І. Франка „Пісня і Праця". Для точности розрахунку просимо непродані наліпки повернути Комітетові найпізніше до 1. листопада ц. р. Оскільки цей комунікат не буде мати наслідку, Комітет оголосить у часописах поіменно всіх тих, хто досі не зложив належного гроша. 2) Рівночасно Комітет звертається до всіх установ і до тих приватних осіб, котрі не закупили ще дотепер ювилейного вибору творів І. Франка „Пісня і праця", щоб поспішилися з замовленням і закупном цеї книжки причинилися до швидшого здвигнення нагробника на могилі Івана Франка. Один прим. вибору творів Ів. Франка коштує тільки 3 зол. 3) З усіма письмами й замовленнями на вибір творів Івана Франка належить звертатися на адресу Комітету, Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — За Комітет: *М. Галущинський*, гол ва. *В. Мудрий* секретар.

Пригадуємо нашій Громаді, що в неділю дня 17. ц. м. наша кооперація обходить Кооперативне Свято, в програму якого входить як перша частина в год. 11. рано на майдані „Сокола-Батька", відкриття Свята, привіти відпоручників кооперативних та національних установ і вправи сільських і львівських „Луговиків" та „Соколів" при згуках оркестр з Винник, Лисинич та Миклашова. В год. 7. вечером Святочна Академія в салі Лисенка з рефератами та участю Львівського Бояна. Вступ на майдан вільний. На Академію безплатні карти видаються в Ревізійному Союзі і вечером при вході. Сподіємося, що наша громада численною участю звеличає це Свято і запізнається з успіхами праці нашої кооперації.

Свято в честь Івана Франка на Личакові (у Львові) відбудеться заходом читальні „Просвіти" в неділю дня 17. жовтня 1926. р. у власній салі при вул. Крупярській ч. 15. при ласкавій участи Вп. пані Константини Малицької і Львівського Співацького Гуртка під управою Вп. Радника Купчинського. Чистий прибуток зі свята на памятник Івана Франка. Початок точно в год. 6. вечером.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.

дільних шкіл, низько плачене селянськими і робітничими складками, та воно працює для ідеї, виховує дітей старанніше.

IV.

Ми бачили такі школи і таких учителів у бідних сільських громадах. Селяне там незаможні і стягаються, так сказати, з останнього, щоби дати дітям „свою" школу і захистити їх перед впливом публичної школи і їх учительства. Дивлячись на те, ми не могли не думати про наші, галицькі відносини. І ми питали себе самих: Чи богато є в нас сільських громад, яких людність складалась би на свою, українську, приватну народню школу? І чи богато в нас парохів, котрі — подібно французьким католицьким парохам — могли би віддавати і віддавали би всі — без виїмку всі! — свої фізичні й моральні сили своїй пастві, своїй катехитурі, опіці над школою і дітворою?

Пригадуємо собі з давного і нового „Діла" жалоби — розпучливо часті! — громад і громадян на декотрих наших катехитів: що не ходять до шкіл, що занедбують дітвору, що — словом — полишають сільську дітвору на виключний моральний вплив чужинецького учителя, польських „матечек", римо-католицького, польського „ксьондза"... **В. Левицький.**

По широкому світі.

Німці в чехословацькім уряді. Вступлення двох німецьких політиків до уряду Швеглі-Бенеша викликало живий відгук у Франції. Праві французькі щоденники бачать у тому вменшення французьких впливів у Чехословаччині, бо, як видно, чехословацький уряд не вірить уже більше в те, що Франція зможе вдержати свій великодержавний авторитет в Европі.

Німецько-французькі переговори. „Дайтше Тагесцайтунг" повідомляє з Парижа, що німецький міністр фінансів Райнгольд, вертаючи з Еспанії, приїде до Парижа і буде конферувати з французькими політиками.

Відшкодування для Гогенцолернів. Найважніші постанови про відшкодування для Гогенцолернів є такі: Лишається бувшій династії бувш. палату Вільгельма І. і віддається Гогенцолернам гомбурський замок на постійний осідок. У законі нема постанов, які перешкоджувалиб уживати бувш. пануючим здобуті суми на протиреспубликанські політичні цілі.

По смерти Володимира Гнатюка

Заяви співчуття.

Наук. Т-во ім. Шевченка і родина пок. Гнатюка дістали, крім вичислених у нас, ще такі телеграфічні й письменні заяви співчуття:

Телеграми.

Краків. Polska Akademja Umiejętności przesyła wyrazy współczucia z powodu śmierci uczonego Wołodymyra Hnatiuka. — Wróblewski, sekretarz generalny.

Прага. Український Педагогічний Інститут, вельми засмучений звісткою про смерть великого українського ученого Вол. Гнатюка, шле Т-ву вислови свойого найглибшого співчуття з приводу незамінної втрати. — Ректорат: Білецький, Сімович, Гармашів.

Прага. Дорога, незамінима втрата Вол. Гнатюка відбилася в нас глибоким жалем. Висловлюємо Вам щире співчуття. — Ректор Білецький.

Прага. Страшно сумую по великій страті. — Сімович.

Письма.

Письменні заяви співчуття надіслали: Museum für Volkskunde у Відні, И. Полівка в Празі, Towarzystwo przyjaciół nauk у Перемишлі, Українська Бесіда у Відні, д-р Остап Грицай у Відні (до ред. Л. Н. Вістника), проф. Ю. Яворський у Мор. Тшебовій, п. Лозинська у Празі, д-р Гриць Гарматій у Теребовлі, д-р Ярослав Грушкевич у Станиславові, Ірена Лагодинська і п. Лучаківська у Львові, п. Гиндрева в Бабині, Іван Петрусяк у Ішібрамі, д-р Иосип Пеленський у Ряшеві й ин.

Крім того на руки заступника голови Наук. Т-ва ім. Шевченка д-ра Вол. Левицького, зложили свої кондоленції для Т-ва митрополит Шептицький і епископ Боцян. Від Т-ва зложила Дружині Покійного кондоленцію офіціяльна делегація в складі заст. голови д-ра Левицького і Вол. Дорошенка.

Жалібне засідання Етнографічної Комісії Н. Т. ім. Шевченка, присвячене памяти бл. п. Волод. Гнатюка, б. Голови Комісії, відбудеться у вівторок о 6 год. вечером.

НОВИНКИ.

— **З наших занедбань.** Дістаємо до поміщення отсі уваги: Жалується якийсь дописувач „Діла", що з приводу II. Українського Ярмарку в Станиславові не видано памяткових добродійних марок. Це безперечно занедбання, що свідчить про недостачу помислових людей у нас. Та це остаточно дрібниця. Є у нас такі занедбання й недостачі, що їх дійсно тяжко не то виправдати, але навіть зрозуміти. Бо як прим. оправдати те, що ніде инде, а в нашім центрі, у Львові, нема ні одного українського ресторану, ні одного українського фризієра?! Розуміється, перифериї тут не беремо під увагу. Хто не знає наших відносин, не повірив би в таку аномалію, в таке наше невибачне занедбання. Як виглядаємо ми тут, у столиці краю, що навіть не маємо де зійтися свобідно на перекуску, а скільки то нашого гроша йде до кишень чужинців, які здебільшого ставляться до нас явно вороже! Мимоволі нагадуються нам віденські Чехи, самий напливовий робітничий елемент — а скільки каварень, ресторанів, крамниць і инших підприємств у їх руках. Як далеко нам до них! А чейже ми повинні й мусимо робити те саме, що вони, що роблять і всі инші народи — тільки з подвійною енергією, з подвійним запалом, бож мусимо надробити те, що занедбали. Сказане відноситься в першій мірі до наших міст, а зокрема до Львова.

— **Редактором „Українського Голосу"**, відомого популярного тижневика в Перемишлі, став з днем 15. ц. м. п. Михайло Струтинський.

— **Успіхи Українців на чужині.** Маляр Йосиф Бокшай, проф. ужгородської гімназії, виставляв на днях 40 своїх картин у Празі. Критики пишуть про його образи дуже похвально, особливо подобалася їм композиція „Христос між українським народом". — Славний баритоніст Залеський виступав на днях в „Новому Німецькому Театрі" у Празі в опері „Аїда" як Амонастро. Музичні критики знов підносять небуденні прикмети його голосу, особливож його гарний і сильний орган і живу драматичну інтерпретацію.

— **Справа Товариства охорони воєнних могил.** У звязку з поміщеною в однім з останніх чисел нашого часопису статтею про справу охорони воєнних могил довідуємося, що ще в червні ц. р. завязався окремий комітет, що поклав собі за завдання виробити проєкт статуту Товариства охорони українських могил та внести його на затвердження адміністративної влади. Треба сподіватися, що цей комітет під головуванням п. радн. Стеблецького покінчить небавком свої праці та після затвердження статутів скличе установчі загальні збори так потрібного товариства.

— **Марева листопадових днів.** Українсько-польські бої з 1918 р. воскресають вряди-годи при нагоді арештувань і засудів Українців, яких обвинувачують польські громадяне в злочинах з тої доби, пізнаючи їх буцім-то щойно тепер як учасників у грабіжах і крівавих „екзекуціях". Нині станув перед судом присяжних львівський пекар Василь Добрянський, родом із Судової Вишні, який мав у листопаді 1918 р. убити жовніра Пилипа Пруса, що вертався з італійського полону до дому. Добрянського засуджено на 4 роки.

— **Нові польські святині.** В Стецевій, пов. Снятин, збудовано для кількадесятьох латинників „Дом Людови", а крім того посвячено фундаменти під будову „косцюлка". В часі посвячення промовляв м. ин. проф. львівського університету кс. д-р Стах. В „Дом-і Людов-ім" приміщена читальня ТШЛ. і польська школа.

— **Методи найлекшого заробітку.** Добродій Розенгек має контору виміни при вул. Рейтана і робить на долярах добрі інтереси, бо бере їх від клієнтів і обіцює їм видати гроші або чеки, а коли вони докучають йому надто сильно, тоді звертає їм доляри... фальшиві. — Другий торговець валютою Кляппер повторяє на тій самій вулиці Рейтана иншу штуку: бере від клієнта доляри і веде його під касу ощадности, по дорозі передає зручно гроші якомусь спільникові і кричить „гевалт", що його обікрали. — „Залізний" інтерес видумали собі на вул. Шпитальній „панове" Пілгінг і Бардах. Беруть товар, не платять, а коли приходить екзекуція, вони показують порожню крамницю, бо товар нишком напередодні вивезли — Кельнер Бяловонс, якому заробіток не вистачає, намовив незнайомого різника (але вже на підпитку!), щоби пішов з ним забаватись і підчас випивки, при помочі ще одного товариша, витягнув різникові портфель, де, як добре знюхав, було аж 1000 зол. Всі ці модерні „промисловці", ставши перед судом, можуть виправдуватись, що „жити щораз важче".

— **Із сільських трагедій.** Вчора львівський карний трибунал звільнив селянку з Вязова, жовківського повіту, Осинчукову, обвинувачену своїм мужем, що підрізала йому горло у злочиннім намірі, щоб вийти замуж за сусіда Горбаня. Тимчасом виявилось, що Осинчук підрізав собі горло сам, жінку страшенно побив, а відтак прохав її, щоби його дорізала. Ранений пробував навіть вішатись, але не вмів. Осинчукова занедужавши, пересвідчена, що обоє вмруть, записала свій ґрунт на сусіда Горбаня. Коли обоє виздоровіли муж подав на неї в суд, змалювавши всю історію по свому. Не добре є підрізувати себе в хаті, а ще гірше жінку — перед судом.

— **Циганське весілля.** Окраїни городецької вулиці мали сензацію. Одна з її громадянок Анастазія Данилів, 17-літня красуня, рішила вийти замуж за цигана. Бо аж два табори циганів, із Сянока та Румунії, розташувались в її сусідстві, а найкращі циганські парубки боролись між собою за красу Данилівної. Врешті один з них підбив її серце. Назначили весілля; повідомили офіціяльно поліцію, що Данилівна добровільно йде на циганські мандри. Всю весільну ніч танцювали, пили і грали. Данилівна пристала до циганів і залишилась в їх таборі. Та тільки до рання. Над ранком старша її сестра прийшла туди і таки переконала її, щоби вернулась на рідне Городецьке. Видко, що пошлюбна циганська ніч не пішла в смак львівській громадянці. А молодий муж є тої думки, що його жіночка його „оциганила", втікши, і погрожує.

— **Процес чи бюрократична забава?** „Газета Уженднича" подає до відома, що на 26. січня 1927 визначено у Львові процес проти членів кооперативи урядовців Н. У. З. А. Ця кооператива збанкротувала і її члени мають покрити недобори. Отже слухайте далі урядової газети: „Всі бувші члени Н. У. З. А. в числі 21.000 (двацять один тисяч) дістануть згідно із статтею 97. закону про кооперативи з р. 1920 письменне візвання, щоби дня 26. січня 1927 в год. 11. рано явились в окружнім суді цивільнім. Відділ VII. при вул. Рутовського 13, саля 32. Прошу уявити собі, що всі члени цієї кооперативи поставилися до судового візвання так само поважно, як суд ставиться до них, і являться в одній годині в числі 21.000 у судовій салі!

— **Характеристичне явище.** Російський журнал „Жізнь Іскуства" падькає над упадком естетичного рівня публики в С. Р. С. Р. Він стверджує, що публика не хоче ніяких ідейних пєс, ні поважніших драматичних творів, а пропадає за оперетою. Така еволюція смаку не повинна нікого дивувати: вона зовсім природна. Коли публику годують на протязі довшого часу систематично і насильно т. зв. „ідейною" літературою, фабрикованою на замовлення і з доручення влади, себто инакше кажучи: свідомо-тенденційною, публика попадає хутко у протилежний екстрем і бажає літератури „безідейної", себто бездумчивої.

— **Філятелістична світова виставка в Ню-Йорку** почалась 16. ц. м. Буде це найбільша збірка марок, яку люде оглядали до цього часу. Найбільші збирачі марок з пяти частей світа зїдуться там із своїми скарбами. Виставка займе приблизно 3.000 квадр. метр. і буде поділена на 20 груп з 161 секціями. Будуть призначені нагороди за найкращі збірки та рідкі зразки марок: медалі золоті, срібні, мідяні. До жюрі ввійдуть представники всіх частей світа.

— **Дорогі конґреси.** Радянський уряд звернув увагу в своїм бюджеті також на позицію конґресів, яких організація сильно нарушує державну систему ощадности. Тому він видав розпорядок, що на майбутнє кошти на всякі конґреси повинні бути заздалегідь преліміновані урядом. Иншими словами: запрошувати гостей і щедро їх приймати повинні тільки ті, яких на це стати. Славна своєю гостинністю Москва доглупалась до правди, яку не так швидко зрозуміє Варшава.

— **Памятники в честь Масарика.** Ледви чи хто з живучих славних людей, а то й володарів, має стільки присвячених собі памятників, що президент Масарик. Від часу створення чехословацької республики що-року відслонюють кілька памятників у його честь. В цьому році відслонено теж кілька Масарикових памятників, а 28. ц. м., в день чеського національного свята, будуть відслонені ще два нові мистецькі памятники в честь Масарика, а саме в місті Йозефові, де перебували кілька літ у таборі вояки У. Г. А., і в місті Градец Кральови.

— **Жидівські гроші.** Від нового року в Палестині введуть нову жидівську валюту. Монетарна одиниця матиме ту саму вартість, що англійський фунт штерлінг, тільки, що ділитисьме по загально принятій в Европі децимальній системі. Банкноти та монети буде робити льондонська карбівня. Новий гріш називатисьме „шекель", буде ділитись на „динари" а „динари" на „прути" (один „прута").

— **З кіна.** Кіно „Лев" починає нову премієру „Про що й не думаєш" — в головній ролі з визначним трагіком І. Венґжином.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

Відгуки дня.

Кооперація.

Казали мені писати про кооперацію...

— 17. ц. м. Кооперативне Свято! Ти повинен з ним якось скооперуватися!

— Рад старатся Ваше і т. д., але, коли знаю як, нехай мене поліція вхопить.

— Проста справа: Зачни від кооперації, дещо про неї напиши і закінчи чимсь про кооперацію.

Виконуючи сяк-так наложене завдання, пишу...

Сягнувши в праісторію кооперації, належить ствердити, що людство віддавна терпіло, не маючи належної кооперації чи не придержуючись її як слід.

Вже в раю розбилась садівничо-огороднича кооперація тому, що приватний а хитрий підприємець обнизив ціну дорогих яблук і тим довів покупня до руїни. Жінка дала себе звести облудним словам діявола і від тоді тяжить на ній прокляття. В подружній кооперації майже все вона є причиною нещасть, бо допускає забогато приватної ініціятиви.

Підчас потопу людство теж дуже потерпіло, не маючи зрозуміння кооперації. Колиб усі разом спільними силами були взялися за будівлю ковчегів — не булиб Сем, Хам і Яфет родоначальниками людства, а спеціяльно той другий не був би мав стільки нащадків.

І так впродовж цілої історії бачимо ясно, скільки нещасть відвернулаб кооперація, скільки принеслаб добра на той падол істеричного плачу і скреготу штучних зубів.

Чиж не вина завелике допущення приватної ініціятиви, що пропали два старинні Парижі: Содома і Гомора?!...

А перескочивши цілі тисячліття і звернувши увагу на нашу рідну землю?!...

Чи не брак зрозуміння кооперації в князів, гетьманів, а недавно в східних і західних наших політиків довів до 14. березня 1923 року, або до перенесення столиці з Києва в Харків?!...

Українці — анархічна нація! — кажуть ті, які не слухаючи нікого, хочуть, щоби їх хтось слухав.

Але... рація є!

В цілій нашій історії мало є прикладів на кооперацію, за те дуже багато на брак її.

Колиж ми скооперуємось на всіх ділянках життя, то і те життя скооперується з нами.

17. жовтня 1926 року відбудеться Кооперативне Свято.

В тім дні нехай кожний представить собі такий образ:

З усіх наших рамен — одно рамя, з усіх наших пястуків — один пястук, а з усіх наших рухів — один рух.

Нехай живе кооперація!

Галактіон Чіпка.

З судової салі.

Інспектор насильником учительок.

Перед оріскаючим трибуналом в Тернополі відбулася дня 12. жовтня ц. р. карна розправа проти бувшого повітового шкільного інспектора в Збаражі Олександра Гавліцького за злочин намѣреного знасилування з § 8 і § 125 з. к. Трибуналові проводив рад. Островський, вотували рад. Зарицький і Розенбаум, пошкодовану сторону заступали д-р Степан Баран (Курасевичівну) і д-р Брикович (Смоляківну), — боронив обор. Шмідт, обвинувачував підпрокуратор Годлейбйовський. Після акту обвинувачення б. інсп. Гавліцький, літ 39, римо-кат., родом з Руської Весі пов. Ряшів, як пов. шк. інспектор в Збаражі в червні 1925 і у вересні 1925 при нагоді свого урядового побуту старався знасилувати учительки Станиславу Курасевичівну в Черніхівцях (тепер в Йозефівці пов. Тернопіль) і Марію Смоляківну в Веринках (тепер в Миколаївці пов. Бучач), і вони годинами мусіли боронитися перед напасником, котрий подер на них інтимну гардеробу і наніс їм багато синців, а свого звірського вчинку не довершив тільки длятого, що до мешкання учительок (обі гарні молоді дівчата Польки) надійшли в критичній хвилі посторонні люде і пан інспектор по годинах шамотання мусів остаточно занехати свого наміру. Таке виконування службы як з повищими учительками не було фактом відокремленим, але пошкодовані зі встиду і з обави утрати посади замовчували цілу справу і не робили з неї карно-судового ужитку. Що жертви інспекторського звірства мали вповні право боятися пімсти за це, що боронячи свою честь, не хотіли бути повільним орудям ... факт, що обі пошкодо-

досягають висоти 1,150.000 зол. Є це без сумніву значна сума, коли мати на увазі наше теперішнє господарське положення, одначе смішно мала в порівнанні з нашою чисельністю. До тогож весь цей основний капітал зложило головно село. Місто взагалі, а наша інтелігенція зокрема має тут зникаючу пайку вкладу. А прецінь завданням кооперації є між иншим дати приставовище нашим інтелігентним силам.

Дотеперішні досягнення нашого кооперативного руху є справді бли скучі. На яких 4.000 місцевостей в Галичині і 2.000 на північно-західних землях, себто разом на 6.000 місцевостей—2.000 кооператив. Отже на протязі розмірно короткого часу доведено до того, що кожна третя місцевість має українську кооперативу. Черговим завданням постаратися, щоби в кожній місцевости була українська кооператива. Поруч з тим на порядку дня стоїть специфікація кооперативного руху. Виходячи від консумційного примітиву, мусимо змагати до поширення стихійного кооперативного русла з одного боку в напрямі відбудови кредитової кооперації, а з другого в напрямі розбудови сільсько господарської і продукційної кооперації.

Розвиток нашої кооперації залежний від оборотового капіталу. Здобуття його — це найближче завдання, це клич і крик дня. Дотеперішній розвиток вказує, що немає нічого неможливого, що отже й здобуття оборотового капіталу лежить в обсягу нашої спроможности. Тільки сильно бажати, тільки хотіти, тільки насталити волю до діла!

Завтра обходитимемо свято нашої дотеперішньої самодіяльности і співпраці. Але одночасно керманичі нашої кооперації завтра намічуватимуть її розвитковий шлях на будуче. Завтра понесуть по всій країні нові кличі. Нехайже між ними найдеться і клич ощадности.

Щадім і скупчуймо! — такий між иншим повинен бути клич на найближчу мету. Щадім і несім найдрібніший гріш до найближчої кооперативи, даваймо його як вкладку до обороту. Нехай він побільшує наше майно, нехай дає розгін ініціятиві, нехай здійснює горді пляни! Що більше! В день кооперативного свята повинен бути встановлений один чи два дні до року, коли кожний член української нації, найбогатший і найбідніший, наймолодший і найстарший, — був би зобовязаний зложити щонайменше 1 зол. на щадницю.

Під кличем: „Щадім і скупчуймо!“ — повинна розвиватися пропаганда в нашій пресі, на сходинах, зборах і вічах. Бо тільки розпоряджаючи незалежним від ніяких зовнішніх чинників оборотовим капіталом, ми зможемо побідно й самопевно йти вперед в господарській ділянці, творячи одночасно й культурні вартости та основу політичної сили.

Свято відродження — велике свято, промінне свято. Але справжнім святом буде воно тільки тоді, коли дамо собі Ганнібалеву присягу не спинитися в розвитковому поході і використаємо всі сили і засоби, щоби тієї присяги додержати, щоби її здійснити. Тоді то це свято опромінить сонце господарського, а за ним і всякого иншого визволення, тоді ввійдемо в той новий світ, який так пластично змалював нам чуткий мистець,

---

З панєвропейського конґресу.

В комісії для політики і національних меншостей.

Відень, 11. жовтня 1926.

В днях 3—6. ц. м. був у Відні перший панєвропейський конґрес. Концепція Панєвропи — відома. Про конґрес були також докладні відомости в пресі. Тому я обмежуся в цій статті звідомленням про засідання комісії для політики і національних меншостей, де говорено також про українську справу.

З Українців взяли участь у конґресі проф. О. Ейхельман і я, — оба як члени Панєвропейської Унії Чехословаччини. Як член конґресу я взяв участь у працях комісії для політики і національних меншостей, де зголосив отсе внесення:

„Перший панєвропейський конґрес ухвалює: 1) Меншости треба поділити на територіяльні й екстериторіяльні. 2) Першим з них треба признати право самовизначення, щоб вони самі рішили, чи хочуть оставати в даній державі; в цьому випадку треба державу перебудувати на федеративно-автономічних основах. 3) Другим (себто екстериторіяльним меншостям) треба признати культуну автономію. 4) Меншости треба признати підметами права і зокрема підметами міжнародного права, на скільки йде про охорону їх інтересів перед міжнародніми установами“.

Реферат про національні меншости виголосив у комісії д-р Морокуті, Німець з Югославії. Він поділив питання національних меншостей на европейське і російське, розуміючи під другим положення народів у Радянському Союзі. Не торкаючись цього останнього, він присвятив свої виводи рішенню питання меншостей в Европі, що повинно бути одним із завдань панєвропейського руху. Взагалі він став на становищі женевських конґресів національностей, ставлячи як основу рішення питання національних метшостей — культурну автономію.

Після нього я одержав голос для мотивування мого внесення. Зміст моєї промови був такий:

Говорити про европейське і російське питання національних меншостей не є правильно. В Европі не можуть чи не хочуть розуміти, що Росія в давнім розумінні не істнує, що на території давньої Росії утворився Союз радянських республик, в якому російська республика є тільки одною зі складових держав Союзу. Як не істнує давна Росія, так не істнує й російське питання національних меншостей. Радянський Союз — це союз національних держав, в яких знов менші національні ґрупи мають автономію. Так розвязано національне питання на тій території, яку в Европі досі привикли називати „Росією“.

Маючи це на увазі, треба сказати, що питання про національні меншости істнує тільки в тих державах, які мають в будучности творити Панєвропу.

Годі думати, що перший панєвропейський конґрес може принести негайну зміну в теперішньому положенні національних меншостей. Політика інтересованих держав і становище Ради Союзу Націй в цій справі мають означені лінії, від яких поки-що не відступлять.

Тому задача конґресу лежить не в „практичній роботі“, а у виробленні нової ідеольоґії, яка повинна лягти в основу орґанізації Панєвропи. Панєвропейський рух мусить витворити таку ідеольоґію, оперту на справедливости, коли Панєвропа не має стати другим „товариством взаїмних обезпечень“, яким став Союз Націй.

Приступаючи до розгляду питання національних меншостей, треба передовсім звернути увагу на те, що мирові договори через самовільне ділення національних територій утворили занадто багато національних меншостей. Тому треба найперше звести питання національних меншостей до властивої міри.

Уявім собі, що Німеччина завоювала й анектувала Францію. Тоді 40 міліонів Французів було би супроти 70 міліонів Німців тільки національною меншістю. Навпаки, коли-б Франція завоювала половину Німеччини, тоді знов понад 30 міліонів Німців було би національною меншістю супроти 40 міліонів Французів. Ці яркі, в практиці неможливі приклади ілюструють, як в дійсности творено теперішні національні меншости.

Так стали національними меншостями в Польщі 7 міліонів Українців і 3 міліони Білорусинів, у Румунії один міліон Українців. Не є вони меншости у дійсному значінні слова, бо заселюють як більшість свою національну територію

Слідуючий бесідник, проф. Фалюґелії з Будапешту, признав у принціпі повну слушність моїм виводам, ставлячи від себе — як він зазначив — скромніше домагання, а саме, щоб адміністраційні границі, які мають заступити в будучій Панєвропі теперішні державні границі, покривалися з національно-культурними границями.

В дальшій дискусії окремі бесідники вказували на трудність проблеми, стоячи на тім, що конґрес не може приняти конкретних рішень, а тільки висловити потребу полагодження питання національних меншостей.

В цьому дусі приняла комісія отсю резолюцію, яку виробили спільно посол німецького парляменту Міттельманн і посол чехословацького парляменту Кафка (професор німецького університету в Празі):

„Комісія для політики і меншостей поручає першому панєвропейському конґресові установити постійну комісію, яка приступила би до основного розсліду справи національних меншостей і на цій основі, в порозумінні з Міжпарляментарною Унією, Унією Товариств Союза Націй і женевським конґресом меншостей виробила докладні предложення до забезпечення прав національних меншостей. Конґрес виходить при тім з того, що з огляду на европейські границі панєвропейський рух може мати бажаний успіх через вдоволяюче вирішення питання меншосей“.

Инші внесення, себто вище подане моє внесення, внесення проф. Фалюґелії і ще пару инших рішено передати постійній комісії як матеріял для студій.

Очевидно, виступаючи в комісії, я мав на увазі не практичні успіхи, які в данний момент виключені, а тільки принціпіальне поставлення справи. На його думку треба це робити при кожній нагоді, щоби в свідомости міжнародного світа стало самозрозумілим, що ця справа належить до таких, які мусять бути полагоджені, і то не в рамах охорони національних меншостей, а через зміну істнуючої державної конфіґурації.

Проф. д-р М. Лозинський.

Боротьба за школу у Франції.

(Від власного кореспондента.)

Париж, 10. жовтня 1926.

(Докінчення.)

III.

Акт несправедливости супроти капітана жидівської віри, Драйфуса, супроти якого провинилося тодішнє консервативно-католицьке міністерство, дав у Франції почин завзятій, знаменито веденій, доцільній і послідовній протикатолицькій реакції, веденій вільнодумною інтеліґенцією в союзі з міським, фабричним і соціялістичним робітничим елементом. Реакція та висловилася в розділі церкви від держави, який мав між ин. наслідком повне відкатоличення шкіл всіх категорій. Наука релігії скасована, катехити прогнані, навіть назва Бога старанно витерта зі сторінок шкільних підручників. Науку релігії заступає у Франції свого рода навчання горожанських чеснот, основане, відповідно фільософічним поглядам автора даного учебника, раз на етиці Імануїла Канта, то на моралі Августа Конта, то знов на моральних засадах кооперативму або на инших фільософічних і моральних системах, аби тільки не на християнськім катехизмі.

Як відповіли на протикатолицьку шкільну реакцію французькі католики?

Відповіли так, як українське громадянство в Галичині силкувалося і силкується відповісти на протиукраїнську шкільну систему — тільки в мірі без порівнання видатнішій і успішнішій: французькі католики оподаткувалися вдруге — на своє католицьке, приватне (тут кажуть: „вільне“) шкільництво.

Значить: приватні католицькі факультети і католицькі університети з усіми виділами. Значить: приватні католицькі середні школи з інтернатами і без, скрізь, де є державна середня школа. Значить нарешті — і це найцікавіше — справдішня сітка „вільних“ народніх шкіл для хлопців і дівчат, у боротьбі за діточі душі супроти державних, світських шкіл з їх синдикованими в соціялістичних і комуністичних спілках учителями народніми.

Закон вимагає, щоби в кожній без виїмку громаді була державна народня школа, і нема у Франції громади без державної школи. Тільки щож? Є тисячі і тисячі сільських громад у Франції, де школи ті пусті або майже пусті, а їх учителі й учительки без заняття та ще й часто наражені на бойкот людности. Супроти мурованої, поверхової, модерної державної школи селяне трохи не всіх сіл Франції побудували свої „вільні“ школи, де програма навчання та сама з додатком науки релігії, своїми складками удержують ті школи з учителями й учительками тай тільки туди посилають своїх дітей. До урядової школи (теж примусово побудованої і удержуваної громадою) шануючий себе господар дитини не пішле, щось, наче у нас, господар не пішле дитини до жидівського „хайдеру“. До публичної школи мусить посилати свої діти громадський почтар і жандарм (бо втратили би посаду), і діти ці зносять пакости від своїх товаришів з вільної школи.

Такий стан річей в цілій західній і осередній полосі Франції, в Бретанії, Вандеї, Канталі, Руерґії. Там публичні школи без учеників, а учителі — тут вони добре плачені — примусово дармують. У промислових, фабричних полосах відносини для публичних шкіл очевидно ліпші, але й там вільні школи роблять їх поважну конкуренцію: учительство